

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

Fekete hegy

I.

Ilija nem tudott tiszta szívvel örülni a háború végének, mert éppen azon az őszön veszítette el feleségét. Harminc évet élt együtt ezzel az ortodox asszonnyal. Egy fiuk született. Dolgos, egyszerű életet éltek. Ilija asztalos volt, de értett az ácsmunkához is. Az asszony egy darabig az Ulcinj áruházban volt eladó, de amikor a gyerek elvégezte az iskolát, szívesen hagyta abba a napi utazgatást. Inkább vettek néhány kecskét, birkát, szárnyasokat, meg berendeztek egy méhészetet is. Az arnesi vásárban könnyen el tudtak adni mindent. Ilija még apjától örökölt egy kis házikót Ostros fölött a hegyekben. Amikor ő volt fiatal, onnan szállították le a köveket a vladimiri ház építéséhez. A hegyi házikó azért kellett, hogy a napokon át tartó kőfejtés idején legyen hol aludni. Az öreg Ilija nem igen szeretett lejárni ebből a házból, ott fent volt az otthona. Csak Isten tudta, hogy miből tudott megélni. A gyászév letelte után Ilija elhatározta, hogy felköltözik, legalább erre a nyárra a hegyi házikóba. Nem volt otthon maradása. Minden Milijanára emlékeztette: a bútorok, amiket együtt állítottak össze, a birkaszór takarók illata, és az a kis Pantokrátor ikon is, amely jól megfért az ágyuk fölött, a szúra tábla mellett. Végül is egy az Isten, mondogatta Ilija, amikor a barátai néha az orra alá dörgölték, hogy keresztény asszonyt vett feleségül. Nem sokat törődött a csomagolással. És inkább több szerszámot rakott bele utazóládájába, mint ruhát. Végül levette a falról az arab nyelvű táblácskát, és bár nem tudta elolvasni a cirkalmas betűkkel festett szöveget, mégis beletette utazótáskájába. Az ikont a falon hagyta. A nagy szemű istenarc úgyis beleégett már emlékezetébe. Busszal ment Arnes-ig. Ott egy ismerőstől öszvért kért, mert a hegyi utakon mással lehetetlen közlekedni. Egy tea után elindultak békés kettesben. Még nem volt dél, de a nyári nap hevesen tűzött. Ilijának sokszor le kellett vennie csakmáját, hogy megtörölje izzadt homlokát. Ostros-ig úgy két óra az út. Nemigen álltak meg pihenni. Jobbról lassan fölűnt a skodrai tó. Tiszta időben át lehetett látni Albániába, a tó túloldalán húzódó hegyekre. Fiatalabb korában át-átjárt motorjával egészen Skodráig, ismerte ezeket az utakat, az itteniek jellegzetes arcát, öltözékét. Nem volt érzelmes fajta, de tekintete meg-megpihent ezen a tájon. Egyre erőteljesebben gondolta, hogy jól döntött ezzel a fölköltözéssel. Az öszvér baktatott alatta, nem sűrgette. Ha nem a tájat nézte, akkor az állat két füle között az útra meredt. Az öszvér

ugyan pontosan érzi a biztos utat, de azért nem árt figyelni. Errefelé száz métert is, vagy még többet lehet zuhanni, ha valaki elvétí a lépést. Ostrosba érve megpihentek. Ilija megetette és megittatta az állatot, levetette róla a málhát. Maga csak egy meggyepényt fogyasztott, fanyar ízű sajttal, és vörösbort ivott egy jó pohárral. Nekitámasztotta hátát egy nagy fának, amely elé a kis fogadó tulajdonosa kényelmes padot ácsolt. Érezte, hogy nagyon elfáradt. Csodálkozott is rajta. Hányszor tette meg ezt az utat öszvérrel vagy szekérrel, amikor még a köveket hordták. Kisgyermekként végig szaladgált. Néha egy-egy követ behajított a mélységbe, vagy belefeledkezett a ritkás szamócásba. De most nyomkodta térdét, megnyitotta ingjét, és erővel vett nagy levegőket. Kissé el is nyomta az álom. Nagy dudálásra riadt fel, mert az öszvér bebandukolt a keskeny út közepére, és egy autó sehogyan sem tudta kikerülni. A sofőr dühösen dudált, de aztán meglátta a feltápáskodó Iliját, és megbékélten intett neki, hogy vezesse el az útról az állatot. Ilija felmálházott és elindult a meredek szakasz fölé. Már nem ült fel, mert tudta, hogy az állatnak elég lesz a málhát fölcipelnie. Tört egy ágat az út menti cserjéről, és azzal noszogatta az öszvért. Nem is azért, mintha e nélkül nem baktatott volna, hanem csak a kapcsolat miatt. A kaptató egyre meredekebben húzott fölfelé a hegyre. Néha az öszvérnek is meg-megesúszott a lába, tartani kellett rajta a málhát, hogy el ne dőljön. Jó erős szél fúj a tó felől, Ilijának mégis egyre többször kellett megállnia. Kevés volt a levegője és köhögni kezdett. Fialat kora óta dohányzott. A helyiek erős cigarettáját szívta, és csak az asszonya temetése napján tette le. Azért csak kapaszkodott feljebb és feljebb. Néha a kelleténél nagyobbat suhintott az állatra, mintha vele saját magát is nógatni akarná. Végre föltűnt a házikó, melyet derékmagasságig emelt kőkerítés vett körül. Ilija nem tudta, mi szükség lehetett erre a kerítésre, hiszen az egész hegyen senki más nem lakott. Errefelé a tulajdoni határok teljesen értelmetlenek. Talán a nagyapja kecskét kellett a fallal a ház körül tartani? Ezt már nem lehet kideríteni. Minden esetre, amikor elért a kerítésre, szinte rárogyott. Ha meg nem kapaszkodott volna benne, talán még a földre zuhant volna. Csak most érzete igazán, hogy teljesen kimerítette ez a kicsivel több, mint egy órás út. A házig tartó 20–25 méter megtételéhez minden maradék energiáját össze kellett gyűjtenie. Lerogyott az árnyékos oldalon. Arra sem volt ereje, hogy az öszvért megszabadítsa terhétől. De az nem látszott türelmetlennek. Mintha megérezte volna útitársának végtelen gyöngeségét. Így aztán maga is behúzódott a ház melletti egyetlen kis fa árnyékába, és földig horgasztott fejjel kotorászott a sziklák közti gyér növényzetben. Ilija csak ült összeesve, zihálása szűnni nem akart. Semmi nem jutott eszébe. Csak egy általános, kellemetlen érzés tört rá.

Így megöregedtem volna? – kérdezte magától. Ránézett a jobb keze fejére, és hosszan mustrálgatta rajta a ráncokat, meg azt a sebhelyet, amit még a műhelyben szerzett egy óvatlan mozdulattal. Csupa ránc a másik keze is, amit szintén megmustrált. Lassan kibontotta ingét, levette a cipőjét, kicsit masszírozta a lába

fejét, majd nagy nehezen erőt vett magán, és föltápáskodott. A falat támogatva megindult az öszvér felé, amely előzékenyen szintén tett néhány lépést őfelé. Ilija lemállázott, majd kinyitotta a ház ajtaját, és belépett. Az egyetlen szobácskában majdnem sötét volt. Csak a zsalugáterek résein beszűrődött világosságon keresztül lehetett szemügyre venni a szegényes, de praktikus bútorokat. Gyerekkorából sokkal nagyobbakra emlékezett. Most az asztal csak térdéig ért, és az egyetlen szekrényre is kényelmesen rákönyökölhetett. Végigjáratta szemét a falakon, a néhány szőnyegen, majd kitémasztotta az egyetlen ablak zsalugátereit. Az egyik szárnyat tudta is rögzíteni, de a másik zsaluja hiányzott.

Ezt majd meg kell csinálnom! – gondolta Ilija, különben a szél folyamatosan csapkodni fogja. Behozta az útiládát is, és a többi holmit. Néhány gallyból kis tüzet rakott, a nyitott tűzhelyen, kulacsából vizet töltött a réz kávéfőzőre, és készített magának egy jó erős kávé. Majd ettől erőre kapok – gondolta. Ismét kiült a ház mellé, az árnyékba. Nekidőlt a falnak, és a kávé kortyolgatva, tekintete a messzeségbe révedt.

Hát itt lennék! – dörmögte maga elé. Lassan, magában sorolni kezdte, hogy mi mindent kell elvégeznie, hogy megteremtse a minimálisan szükséges komfortot ezen a kies helyen. De vízért majd csak holnap megyek le a kúthoz. Mára már sok lenne, még egyszer felkapaszkodni ezen a meredeken.

II.

Nikola a temetés óta először jött haza Kanadából, ahova az első háború elől menekült át számos barátjához, ismerőséhez hasonlóan. Nem félték a katonai szolgálattól, és a háború veszélyeitől sem. De a szerb Milosevič háborúját nem tartották saját ügyüknek. Most, hogy Crna Gora független lett, ezek a közben meglett férfiak részben hazatelepültek, részben befektetőket szerveztek lendületesen épülő hazájuk számára. Nikolát értesítette apja a hegyre költözési tervéről, hagyományos postai levélben. Így a fiú következő útját úgy tervezte, hogy apját is meglátogatja, a családi történetekből ismert hegyi házikóban. A podgoricai reptérről Barig vonattal jött, ott pedig autót bérelt, mert nem akarta függővé tenni tartózkodását a ritkásan közlekedő helyi buszjáratoktól. A közepes méretű, úgy négy éves Mercedes könnyedén haladt a kacskaringós utakon. Elhagyta Stari Bart, majd jobb felől a legendás, homokos strandokat, Ulcinj után balra vette útját Vladimir felé. Crna Gorában a vagyoni helyzetet nem azzal lehet megsaccolni, kinek milyen márkájú autója van, hanem azzal, hogy hány éves a Mercedes-e vagy a BMW-je. Nikola adott arra, hogy ha itthon van, lássák sikereit, és ne tartsák akárkinek. Nemcsak az üzleti tárgyalások miatt volt ez fontos számára. Szülei az ulcinji gimnáziumba írátták be, ahol akkoriban az osztályban alig volt még muzulmán gyermek. Nikolát gyakran kicsúfolták osztálytársai, hogy nem tudja a legismertebb ortodox ünnepeket és imádságokat. A gyermek hiába pa-

naszkodott odahaza szüleinek, különösen anyjának, hogy szeretne másik iskolába járni, anyja mindig azzal csitította, meglátod, jobb lesz ez így. Egyszer még hálás leszel nekem.

Miközben Nikola élvezettel futtatta rangot jelentő autóját a Vladimir felé tartó kanyargós szakaszon, egyfajta elégedettség vett rajta erőt. Ahogyan nézegette a feltáruló zord hegyoldalakat, szinte nedvesség nélkül élő halványzöld hegyi bozótokat, lelkében régóta áhított nyugalom kezdett szétáradni. Tavaly nemcsak anyját veszítette el, hanem francia-kanadai felesége is elhagyta. Mindkét veszteség váratlanul érte. Anyja egészséges volt, semmi jelét nem lehetett látni az észrevétlenül emésztő kórnak. Janette pedig, a felesége, egyszer csak a fejéhez vágta, hogy soha nem fogja megérteni őt, ő pedig nem egyszemélyes háremhölgy akar lenni, hanem igazi társ, a kapcsolatra azonban ez a balkáni fiú sohasem lesz képes. Szavaiban nem volt igazi harag, nem is akarta Nikolát megbántani, inkább a már megtalált másik társ miatti biztonság sugárzott belőle. Nikola nem könnyen emésztette meg a dolgot. A rászórt elvárásokat most sem érezte testre szabottnak. Minthogy azonban gyermekük nem volt, közös megegyezéssel, hamar el is váltak. Az elmúlt évben Nikola nem tudott teljesen fölszabadulni, és az adódó új kapcsolatok elől is inkább bezárkózott. Valahogy nem tartotta alkalmasnak magát arra, hogy választott második hazájában valakivel szorosabbra fűzőn szálakat. Inkább a munkájába vetette bele magát, amiből szerencsére akadt bőven. Legalább függetlenül szervezhetem balkáni útjaimat, nyugtatta magát. De azt a belső kiegyensúlyozottságot, ami a megfelelő helyen élő embert jellemzi, azt egy időre elveszítette. Ezekon a kanyargós utakon viszont, amint letekintett a mélységekbe, és a távolban fölfedezett egy-két magányos hegyi házikót, itt otthon kezdte magát érezni. Néha apja felvitte a hegyi házikóhoz, de Nikola inkább csak arra emlékezett e hegyi utakból, hogy apja egész végig hallgatagon nézelődött, ő meg sohasem talált egyetlen egy játszótársat sem. Az ostrosi elágazásnál leállította az autót, és kiszállt. Már kicsit elülte magát. Hiába nem hosszú az út Bartól, de a sok teherautó miatt nem lehet elég jó ütemben haladni. Innen gyalog kell menni, emlékezett. Kivette a hátsó ülésről az apjának hozott whiskyt, meg egy különleges minőségű hegyi csákányt, amit az olyan terepek megmunkálására fejlesztettek ki Kanadában, mint ez az itteni. Majd jó lesz az öregnek, ha nagyon belelendülne az építkezésbe. Nekivágott a meredeknek. Örült, hogy nem az utcai cipőjét vette fel, mert abban biztosan kibicsaklott volna a bokája ezeken a sziklás ösvényeken. Az idegen itt soha nem tudhatja, hogy ahová lép, az a szikladarab elbírja-e, vagy rögtön kimozdul, és legurul a mélybe. Amint a fiú haladt feljebb és feljebb, úgy érezte, egyre inkább belesimul ebbe a tájba. Pedig járt ő Kanada hegyein, nem is keveset. Janette-tel együtt legkedvesebb közös időtöltésük a sziklamászás volt, az északi tavak, és a gyors folyású patakok meghódítása. De itt minden egészen más. A forrón sütő nap szinte elolvasztja a sziklákat. Az ég olyan mély kék, mintha maga lenne a mennyekbe emelt Adria. Nikola meg-megállt rö-

vid időkre ezen a meredeken. Nem mintha pihenőre lett volna szüksége, hanem hogy újra és újra visszanézhesen, és mindig új szögből vehesse szemügyre a nagy tavat, a szembe húzódó hegyerincet, és a távolban épp hogy kivehető halvány albán falucskákat. Az utolsó kanyarnál, ami után már feltűnik majd a ház, Nikola valami csapódás zajára lett figyelmes. Először azt hitte, apja szorgoskodik valamit, de amint a házat meglátta, rögtön észrevette, hogy a spaletta egyik szárnya nincsen rögzítve. Ezért tud vele kedvére játszani az itt folyamatosan fújó szél.

No csak! Ezt meg miért nem támasztotta ki apám? – gondolta, és mielőtt a házba belépett, a spalettát akarta volna megigazítani. De látta, hogy a rögzítője letörött, úgyhogy hagyta is, és az ajtóhoz lépett. Az árnyékban ott legelészett az öszvér, és az árnyékos oldalnál ott látta apja két kitaposott cipőjét. Ennek nem itt kellene lennie, villant át rajta, hanem a bejártnál. Gyermekkorából ismert iszlám szokás szerint ugyanis a lábbeliket odahaza a bejárati ajtó előtt kellett hagyni. Nikola belépett a ház ajtaján, és döbbenetesen meredt az alacsony ágyra, melyen félig lecsúszva apja feküdt. Odaugrott, és az ágyra igazította a levegő után kapkodó testet. Apja ki sem nyitotta a szemét, csak sebes jobb kezével a fiú arca felé nyúlt. Nikola szólongatta apját, de az nem válaszolt, csak zihált, és szárazon köhögött. A fiú körülnézett hol talál vizet, de a vizeskancsó üres volt. Apja kulacsa a földön hevert. Nikola a zsebéhez kapott, elővette telefonját, de semmi téreőrő nem volt a hegyen. Most esett kétségbe igazán. Nincs segítség. Itt, ezen a tájon az ember csak saját magára számíthat. Nikola megpróbálta felemelni apját, gondolta valahogy az öszvérral leviszi az autóhoz ezt a jól megtermett embert. De az apja bal kezével erősen megmarkolta az ágyat, jobbával pedig félreérthetetlenül jelezte, ő innen pedig elmozdulni nem akar. Nikolába élesen sajdult a felismerés, apja talán halálos ágyán fekve, utolsó óráit, perceit éli. Hirtelen kiszaladt a házból, tett néhány lépést, lerogyott az árnyékos oldalra. A félelem és a meg-rökönyödés tépázta lelkét.

Így állunk hát! Erre kellett hazajönnöm – mondta maga elé, észre sem véve, hogy hangosan beszél. Apja nyögését hallotta bentről. Felpattant, és az ágyhoz lépett. A zihálás egyre szaporább lett, a fekvő test levegőért kapkodott. Cserepes száját hápogva mozgatta, nyelve görcsösen remegett. Nikola bal kezével apja feje alá nyúlt, hogy kicsit felültesse, jobb kezével a haláltusát vívó testet karolta át. Egy mély, végső sóhaj hagyta el apja száját. Mintha utolsó leheletével azt mondta volna: „Allah”. Nikola fel se fogta mi történt. Ösztönös mozdulatokkal kezdte igazgatni apja még meleg tetemét. Kezeit a teste mellé tette, felhúzott lábait kiegyenesítette. Kezével végigsimította az ismert, és most már megbékélt arcot, majd felállt, fogta a nagy korsót, és elindult a völgybe vízért.

III.

A halott lemosása után Nikola nekilátott megásni a sírt. Amikor a kanadai csákányt vásárolta apjának, eszébe nem jutott volna, hogy mire fogja ő maga használni. Egy pillanatra átvillant az agyán, hogy mégis leszállítja a testet Vladimirba, és ott temeti el a temetőben. De azonnal elhessegette magától ezt a gondolatot. Ha apja ide kíváncszott, még ha nem is tudta maga sem megmondani, miért, akkor itt is kell végső nyugalomra helyezni. Ez a hegyoldal fogadja magába. Ezek a sziklák őrizték halott testét, ez a szél süvitsen sírja fölött. A szikla kimozdítása kemény férfierőt követelt. Nikola minden erejével órákig dolgozott. Félmeztelenre vetkőzve, hol a csákányt, hol csak pusztá kezét használva készítette el a sírhelyet. Újra és újra maga előtt látta apját, aki annak idején erről a hegyről bontotta ki a házhoz szükséges építőanyagot. Emlékeiben megjelent izmos felsőteste, amint az izzadságcseppeken meg-megcsillan a napfény. Amikor készen volt, és a testet a sírba helyezte, a kiásott kevés földet rászórta, majd a szikladarabokat gondosan elrendezve helyezte rá. A sírhant alig emelkedett ki a környezetéből, annyira egyenetlen itt a talaj. Nikola tehát egy nagyobb, hosszúkás szikladarabot keresett, hogy elkészítse belőle a gur ivdekjeszt, a hagyományos muzulmán sírkövet. Miközben a követ faragta, apja szerszámait is igénybe véve, egyre csak azon járt az esze, jól tette-e, hogy annak idején Kanadába ment, és elhagyta ezt a földet. A kő nehezen adta meg magát, a gyakorlatlan kőfaragónak. Nikolának már sebes volt a jobb keze. Ujjain hólyagkezdemények jelentek meg. Ha itt maradt volna, együtt lehetett volna szüleivel, legalább ezekben az utolsó években. De hát nem szorultak rá. És annak idején egy szóval, egy apró pillantással sem elleneztek az utat. Sőt! Ők maguk kerítették elég pénzt a repülőjegyre és a kinti élet elkezdéséhez. Féltette is anyja nagyon ezt az egy szem fiút. Hogyan is akarthatta volna, hogy katona legyen belőle a szerbek háborújában? Hányszor adott hálát érte az Istenszüülő Szűznek, hogy a fia nem vonult be, amikor a helybéli asszonyok siratták odaveszett fiaikat. Mégis, mégis. Nikola hányta-vetette a lehetőségeket, a mi lett volna, ha kezdetű megválaszolatlan mondatokat. Estére formát öltött a gur ivdekjesz. A rendelkezésre álló eszközökhöz és hozzáértéshez képest úgy sikerült, hogy aki majd erre néz véletlenül, az biztosan tudhassa, hogy valaki itt tért meg örök hazájába. Nikola odaillesztette a kifaragott követ a megfelelő helyre, biztonságosan kitémasztotta néhány komolyabb sziklával, hogy még véletlenül se dőlhessen el, majd tett még néhány lépést hátrafelé, hogy messzebből is szemügyre vehesse művét. A sírhant megfelelőnek tűnt számára. A turbános kő is egyértelműen állt, így hát munkáját bevégezettnek tudhatta. És ekkor mégis, valami hiányérzet vett rajta erőt. A rendes temetéshez imádság is tartozik. Ő pedig nem tudott egyetlen imát sem. Szülei ugyan istenfélő emberek voltak, de vallásukat nem gyakorolták. Nikolát apja is csak egyszer vitte el egy dzsámiba, de még az imádság előtt mindketten kihátráltak, mert nem tudták a szabályokat, és nem is értették az előimádkozó imádot. Az ulcinji gimnáziumban nem volt hit-

oktatás. Nikola csak akkor volt néhány alkalommal ortodox istentiszteleten, amikor anyját műtötték, és őt egyik nagynénjéhez adták néhány hétre. Kanadában sem csatlakozott semmilyen vallási közösséghez, és mivel Janette sem volt hívő, így házasságot is csak polgári módon kötöttek.

Mi lesz az imádsággal? – kérdezte magától. Ekkor lassan, az emlékeinek legmélyebb rétegeiből olyan szavak kezdtek elővaskodni, melyeknek ő maga sem ismerte jelentését. Anyja hangját vélte hallani, aki egészen kis korában ágya mellett estéként ott ült, amíg a kis Nikola el nem aludt, és azt a mondókát mondta, amit még ő is mélyen hívő, és vallását gyakorló anyjától ismert: „Pomiluj, pomiluj, Goszpode. Iszusze, Goszpode!” Nikola engedte, hogy ezek a szavak közreműködése és értelme nélkül hagyják el ajkait. Csak állt a sír előtt, és tűrte, hogy lepereregjenek ajkain. „Pomiluj, pomiluj”, ismételte, tízszer, hússzor, harmincszor, maga sem tudta hányszor. Aztán egyszerre elillant ez az emlékekből feltörő nyelv, és már nem találta a szavakat. Bár lelkében még rövid ideig folytatódott a sajátos temetési szertartás, a szavak már visszasüllyedtek a feledés mélységébe. Még állt néhány percet, aztán bement a házba, összeszedte apjának holmijait, fölmálházta az öszvérré, és elindult lefelé a hegyről. Amikor az alacsony kerítéshez ért, még egyszer hátrapillantott a házra. Meglátta a szabadon lengő zsalugátert. Nem átalotta a ládából újra kivenni a kalapácsot és néhány szöveget. Visszament és a spalettát jól a kerethez szögelte.

Ulcinj, 2007. július 14.

Devota profasion.